

روش های پرواربندی گوسفند

پرواربندی عبارت از تغذیه متعادل دام های نر دارای سن کمتر از یکسال به منظور تامین سرعت رشد کافی در جهت تولید گوشت است که برای مدت زمان و وزن مشخص انجام می شود. البته در دامپروری سنتی قبل از حذف، دام های ماده غیر جایگزین، نرهای حذفی و ماده های پیر و حذفی برای مدت کوتاهی به صورت دستی تغذیه می شوند، ولی چون افزایش وزن حاصل بیشتر به صورت ذخیره چربی است، توصیه نمی شود. لذا در پرواربندی حیوانات باید تمام امکانات برای دام های جوان و نر متمرکز شود این امر به دلایل زیر می باشد:

۱. ضریب تبدیل غذا در حیوانات جوان کمتر از حیوانات پیر و ماده است.
۲. سرعت رشد حیوانات نر جوان بیشتر از دام های ماده جوان و همچنین ماده و نرهای پیر حذفی می باشد.
۳. افزایش وزن در دام های پیر و حذفی و با نسبت کمتری در ماده های جوان ناشی از ذخیره چربی است ولی افزایش وزن در دام های نر جوان به صورت ذخیره پروتئین (عضله و ماهیچه) است.
۴. بازار پسندی گوشت حیوانات پیر کم است. در حالی که در دام های جوان پرواری گوشت خوش رنگ (سفید روشن) بوده و به علت نفوذ چربی در آن آبدار، ترد و خوشمزه می باشد.
۵. ارزش ریالی وزن زنده و یا لاشه دام های نر جوان نسبت به دام های ماده و پیر بیشتر است. به عبارت دیگر قیمت هر واحد وزن دام های پیر حدود ۷۰-۸۰ درصد دام های نر جوان است.
۶. پروار بره های شیری ممکن است همزمان با شروع تغذیه آنها (حدود ۳-۲ هفتگی) از مواد غذایی خشبی و کنسانتره برنامه ریزی شود.

البته انتخاب یکی از روش های مختلف پرواربندی به اهداف و امکانات دامپرور بستگی دارد که در مورد هر یک از آنها توضیحاتی داده می شود.

الف) پروار بندی کوتاه مدت بره های شیرخوار

این نوع پروار بندی از سن دو هفتگی و همزمان با شروع تغذیه بره ها با مواد کنسانتره و علوفه تا سن چهار ماهگی انجام می شود. در این روش برای تغذیه بره ها علاوه بر شیر ماده از کنسانتره و همچنین علوفه دارای ضریب هضمی و پروتئین زیاد است (گل یونجه) استفاده می شود. در مدت پروار بندی علوفه به صورت آزاد در اختیار بره ها قرار می گیرد ولی مصرف کنسانتره به صورت جدول ذیل می باشد. برای کنترل تغذیه بره ها و ممانعت مادرها از تغذیه با کنسانتره یک دیواره جدا کننده که فقط بره ها می توانند از آن عبور کنند در آغل قرار داده می شود. این روش تغذیه را اصطلاحاً Creep Feeding می گویند. کنسانتره مصرفی برای بره ها باید تا سن ۴۰ روزگی حاوی حدود ۲۰ درصد پروتئین خام باشد و سپس به حدود ۱۶ درصد کاهش یابد. تجربه نشان می دهد افزایش وزن روزانه بره ها در این روش تغذیه (به جز نژادهای زل و سنگسری) حدود ۳۰۰-۲۵۰ گرم می باشد. به طوری که وزن بره ها به دلیل رشد سریع در پایان مدت مذکور به ۴۰-۳۵ کیلوگرم افزایش می یابد. پروار بره های شیرخوار در چراگاه نیز قابل اجرا است. در این روش مرتع یا چراگاه را با استفاده از میله های عمودی یا افقی به چند قسمت تقسیم می کنند. ارتفاع اولین میله افقی از سطح زمین و یا فاصله دو میله عمودی به اندازه ای است که فقط بره ها می توانند از آن عبور کرده و تغذیه کنند.

جدول: مصرف روزانه کنسانتره در پروار بندی بره های شیرخوار

هفته	مقدار کنسانتره (گرم)	گل و برگ یونجه (گرم)
۱	-	-
۳	۵۰	تغذیه آزاد
۵	۲۰۰	-
۷	۴۰۰	-
۹	۶۰۰	-
۱۱	۸۰۰	۴۰۰
۱۳	۱۰۰۰	۴۰۰
۱۵	۱۲۰۰	۴۰۰

ب) پرواربندی طولانی مدت بره های شیرخوار

در این روش پس از آنکه بره ها به مدت ۷-۸ هفته با شیر مادر تغذیه شدند به تدریج از شیرگیری شده و تغذیه آنها با کنستانتره و علوفه شروع می شود. وزن بره ها در زمان شروع تغذیه حدود ۱۸-۲۲ کیلوگرم می باشد. وزن نهایی در این روش ۴۵-۵۰ کیلوگرم بوده و طول مدت پرواربندی با احتساب دوران شیرخوارگی ۷ ماه می باشد. در هر دو روش فوق ممکن است بره های ماده مازاد نیز همراه بره های نر پروار شوند به طور کلی سرعت رشد بره های نر ۲۰-۱۵ درصد بیشتر از بره های ماده است.

پرواربندی طولانی مدت نسبت به کوتاه مدت دو مزیت دارد:

- ۱) در اثر محدود شدن دوره شیرخوارگی به ۵-۶ هفته گوسفند مادر زودتر بارور می شود. زیرا مدت تاخیر در فحلی که ناشی از شیردهی است، کم می شود. لذا فاصله بین دو زایمان کم و نرخ تولید مثل زیاد می شود.
- ۲) مصرف غذا در مقایسه با روش کوتاه مدت کمتر است. زیرا تامین مستقیم مواد مغذی برای بره از اتلاف انتقال مواد مغذی در شیر جلوگیری می کند.

ج) پرواربندی با شیر (بره های شیر پروار)

در این نوع پرواربندی بیشتر مواد مغذی مورد نیاز بره ها از طریق شیرمادر و یا جانشین شیر تامین می گردد و بره ها در وزن معادل ۲۰ کیلوگرم کشتار می شوند. گوشت این بره ها سفید رنگ بوده و رنگ چربی زیر بصره ای سفید تا صورتی روشن است. مقدار آهن در گوشت این بره ها به علت آنکه بیشتر توسط شیر تغذیه می شوند بسیار کم است. در اصطلاح فرانسوی این بره ها را بره های سفید می گویند. این روش پرواربندی در کشور ایران انجام نمی گیرد.

د) پرواربندی تجاری

هر سه روش پرواربندی مذکور در صورتی قابل انجام هستند که دامپرور دارای گوسفند داشته باشد و خود قادر به تولید بره های شیری باشد. در پرواربندی تجاری دامپرور فاقد گله داشته باشد و بره های مورد نیاز از واحدهای تولیدی خریداری می شود.

مزایای پروار بندی

علاوه بر مزایای اقتصادی و اجتماعی (نظیر ایجاد فرصت های شغلی، کسب درآمد، تامین گوشت برای مصارف خانگی و غیره) فعالیت های پروار بندی دارای مزایای دیگری به شرح زیر است:

الف) استفاده حداکثر از ظرفیت تولید گوشت دام ها

طبق محاسبات انجام شده تراکم دام (به خصوص گوسفند) نسبت به پوشش گیاهی مراتع قابل استفاده کشور بسیار زیاد است که سبب تخریب و فرسایش تدریجی مراتع می شود. در ضمن در اثر چرای بیش از حد دام ها میزان گیاهان پر ارزش و خوش خوراک کاهش یافته است. لذا برای ایجاد تعادل بین مراتع موجود و تعداد واحد دامی در کشور باید حتی الامکان از افزایش غیر اصولی تعداد دام جلوگیری شود. با کاهش دام های موجود و پرورش صحیح آنها میزان تولید همچنان ثابت باقی می ماند، به نحوی که در تغذیه متعادل، یک بره با وزن ۶۰ کیلوگرم به جای دو بره با وزن ۳۰ کیلوگرم (با تغذیه غیر اصولی) به بازار ارائه می شود. در روش پرورش دشتی دام ها به منظور تولید گوشت، این امر از طریق افزایش تعداد نتایج به ازای هر راس دام امکان پذیر است. در پروار بندی استفاده از حداکثر ظرفیت بالقوه دام ها از نظر تولید گوشت امکان پذیر است.

ب) افزایش مرغوبیت گوشت

در فعالیت های پروار بندی تغذیه مناسب و متعادل گوسفندان علاوه بر افزایش سرعت رشد حیوان سبب بهتر شدن کیفیت گوشت تولیدی می شود. برای روشن شدن موضوع ترکیب شیمیایی چند نوع گوشت حاصل از گوسفند آن در مراحل مختلف پرورش در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول: ترکیب شیمیایی لاشه گوسفند در مراحل مختلف پرورش

ترکیب شیمیایی	گوسفند پروار	گوسفند چاق (علف پروار)	گوسفند معمولی	گوسفند لاغر
آب (درصد)	۴۶	۵۴	۶۵/۲	۷۲/۸
چربی (درصد)	۴۳/۲	۳۳/۶	۱۹/۵	۹
پروتئین (درصد)	۱۰/۲	۱۱/۷	۱۴/۵	۱۷/۱
خاکستر (درصد)	۱/۲	۰/۶	۰/۸	۰/۸

معمولاً میزان مواد مغذی در دام های پرواری به علت استفاده از مواد متراکم، زیادتر است. لذا وزن دام های پرواری در نمره وضعیت و جثه مشابه نسبت به دام های علف پروار در مرتع بیشتر است که در اصطلاح دامداران به این امر سنگ کردن می گویند. از این اصطلاح در مواردی استفاده می شود که وزن دام ها از وزن پیش بینی شده توسط دامدار بیشتر باشد. با توجه به جدول ۱-۲ ظاهراً میزان پروتئین گوسفند لاغر نسبت به گوسفند پروار بیشتر است ولی با کسر کردن کل آب از وزن حیوان در گوسفند لاغر، نسبت پروتئین ۱۷/۱ فقط در ۲۷/۲ ماده خشک و در گوسفندان پروار نسبت پروتئین ۱۰/۲ درصد در ۵۴ درصد ماده خشک محاسبه می شود. به عنوان مثال در یک گوسفند پروار با وزن ۳۰ کیلوگرم با کسر مقدار آب بدن آن، مقدار پروتئین در حدود ۱/۶ کیلوگرم می باشد ولی در یک گوسفند لاغر با همین وزن که دارای ۸ کیلوگرم ماده خشک می باشد، مقدار پروتئین حدود ۱/۳ کیلوگرم است. همچنین مقدار چربی داخل عضلانی در گوشت های لاغر کم است و به جای آن بافت پیوندی ذخیره می شود. به طوری که گوشت گوسفندان لاغر در اثر وجود الیاف بافت پیوندی سفت تر و تیره تر از حد معمول می باشد. ولی بسیاری از عضلات دام های پرواری از الیاف ظریف تشکیل شده و طعم گوشت به خاطر متناسب بودن میزان چربی بافت ها لذیذتر و بهتر است.

ج) برگشت سریع سرمایه

بخش اعظم فعالیت های پرواربندی توسط دامپروران محلی و خانوادگی با سرمایه های نسبتاً کم انجام می گیرد. لذا با توجه به قدرت مالی محدود این تولید کنندگان برگشت سرمایه سریع بوده و سود حاصل به طور نسبی مناسب است. این امر سبب می شود دامپرور ضمن تشویق به کار تولید به تدریج فعالیت های دیگری را آغاز کرده و از سرمایه موجود به خوبی استفاده نماید. لذا چنانچه سرمایه گذاری منحصر در زمینه پرواربندی انجام شود، حداکثر بعد از پایان دوره پرواربندی که مدت آن حدود ۳-۴ ماه برای گوسفند و ۶-۹ ماه برای گوساله می باشد، بعد از فروش دام های پروار، برگشت اصل سرمایه و سود حاصل از آن موجبات دلگرمی و تداوم فعالیت برای دامپروران می شود .

گروه تحقیق و توسعه گهر دانه شرق